

Smukwa okazała – *Scolia hirta* Schrank, 1781, przedstawiciel błonkoskrzydłych – *Hymenoptera*. Stosunkowo duża i charakterystycznie ubarwiona osa, w Polsce wszędzie rzadko spotykana. (Ryc. 9). W ostatnich latach przybywa jednak nowych stwierdzeń i stanowisk tego gatunku na terenie kraju. Jest to pasożyt larw chrząszczy z rodziny *Scarabeidae*. Samica wyszukuje w sypkiej ziemi swoją ofiarę, następnie

paraliżując ją składa w jej ciele jajko. Wylęgnięta larwa odżywia się ciałem sparaliżowanej ofiary. W okolicy Dębicy po raz pierwszy spotkałem ten gatunek w roku 2017, był to jeden osobnik, w mocno nasłonecznionym stanowisku.

Andrzej Trzeciak
atrzeciak2@wp.pl

RZADKO SPOTYKANA FORMA BARWNA GRZEBIUSZKI ZIEMNEJ *PELOBATES FUSCUS* (LAURENTI, 1768)

Ubarwienie gra istotną rolę w wielu aspektach życia zwierząt [2, 4]. Może ono zwiększać bądź zmniejszać szansę na przeżycie [3, 4] w przypadku zwierząt zmiennocieplnych oddziaływać na aspekty związane z termoregulacją ciała [11]. Płazy Amphibia, które są zwierzętami zmiennocieplnymi, charakteryzują się ogromną paletą barw, nawet w przypadku osobników tego samego gatunku [8]. Wykorzystując cechy plamistości jesteśmy w stanie rozpoznać konkretnego osobnika [10].

Wśród płazów zdarzają się także niekonwencjonalnie (w porównaniu do typowego ubarwienia gatunku)

Ryc. 1. Okazy grzebiuszki ziemnej (*Pelobates fuscus*) o rzadko spotykanej czerwonej barwie, uchwycone na ul. Lutyckiej w Poznaniu. Dwa górne zdjęcia przedstawiają osobnika opisanego w notatce (Fot. A. Sommer, 09.04.2018), dwa dolne zdjęcia – okaz zaobserwowany 10.04.2016 (Fot. M. Kaczmarek).

zabarwione osobniki. Za przykład można podać opisane w Polsce przypadki rzadkiego ubarwienia kuma-

ka nizinnego (*Bombina bombina*), rzekotki drzewnej (*Hyla arborea*), ropuchy zielonej (*Bufo viridis*), ropuchy szarej (*Bufo bufo*) oraz czerwono nakrapianej grzebiuszki ziemnej (*Pelobates fuscus*) [8, 9], którą można zaliczyć do najbardziej efektywnych odmian barwnych spośród wyżej wymienionych.

Grzebiuszka ziemna jest jednym z 18 gatunków polskich płazów, dorastającym najczęściej do ok. 60 mm długości ciała [6]. Podczas dnia zagrzebana w ziemi, aktywna jest zwłaszcza w nocy. Jedynym okresem, w którym zaznacza się jej dzienna aktywność, jest pora godowa, której początek w przeciętnych warunkach meteorologicznych przypada na marzec. Zamieszkuje tereny nizinne o średniowilgotnych glebach, często w ogrodach warzywnych lub polach uprawnych. Żywi się m.in. muchówkami (Diptera), chrząszczami (Coleoptera), gąsienicami motyli (Lepidoptera larva), dżdżownicami (Lumbricidae), ślimakami (Gastropoda). Sen zimowy spędza na lądzie, zagrzebując się na 1–2 m pod ziemię. Zasięg geograficzny występowania tego płaza obejmuje środkową, południową oraz wschodnią Europę [8] jednak jak u wszystkich płazów, jej liczebność maleje [1, 7]. W literaturze podaje się, że typowym ubarwieniem, spotykanym u większości osobników tego gatunku jest jasnopopielate, żółtawopopielate lub jasne oliwkowo-zielone tło grzbietu. Nasilenie wspomnianych barw może być zmienne i zależeć od wielu czynników. Rzadko spotykane są również formy flawistyczne, charakteryzujące się pomarańczowym ubarwieniem ciała. Takie płazy posiadają jednak czerwone źrenice oczu [8].

W Poznaniu, na ul. Lutyckiej (DK92) prowadzona jest od 2009 roku (zaś od 2012 r. finansowana przez poznański ZDM) czynna ochrona płazów przemieszczających się w Poznaniu wzdłuż rzeki Bogdanki, na obszarze pomiędzy Użytkami Ekologicznymi Bogdanka I i II [5]. W tym roku realizowana jest na podstawie zezwolenia RDOŚ nr WPN-II.6401.93.2017. AG. Polega ona na przenoszeniu osobników po-

szczególne gatunków (od wiosny do jesieni) zgodnie z kierunkiem migracji (ogrodzenia tymczasowe z pułapkami (n=49) usytuowane są po obu stronach jezdni). Podczas prac prowadzony jest spis danych morfometrycznych oraz populacyjnych.

Po południowej stronie ul. Lutyckiej 09.04.2018 r. w ciągu dnia w pułapce łownej zaobserwowaliśmy samicę grzebiuszki ziemnej (długości 58 mm), której znaczną część grzbietu pokrywał kolor czerwony (Ryc. 1). Kolorystyka zanotowanego przez nas płaza była zbliżona do osobnika zaobserwowanego przez Kolendę i wsp. 2017 [9], jednak ubarwienie u poznajskiej samicy wydaje się być jeszcze bardziej intensywne – grzbiet, wraz z wszystkimi kończynami oraz głową i bokami ciała nakrapiane były jasną czerwienią, silnie kontrastującą z oliwkowym tłem. Na grzbiecie występowały także typowe dla gatunku plamy, zarówno w liczbie jak i kształcie – jednak w kolorze bordowym. Jedynym miejscem na grzbiecie, gdzie nie występowały czerwone plamki, był szeroki brązowy pas na głowie, ciągnący się od czubka pyska do przestrzeni między oczami. Brzuszna strona ciała ubarwiona na biało, jak u pospolicie spotykanych odmian barwnych.

Nie jest to pierwszy przypadek spostrzeżenia takiej barwy grzebiuszki na ul. Lutyckiej. Dotychczas (od

2009 do chwili obecnej) odnotowano 438 rekordów tego gatunku, z czego co najmniej 10 z większą ilością czerwonej barwy na skórze (okazy takie nie były opisywane w początkowych latach akcji). Nie ma pewności czy przenoszone osobniki są różne, gdyż odnotowywano już jednostki wędrujące z północy na południe i odwrotnie podczas całej aktywności lądowej.

Niekonwencjonalna odmiana barwna, jaką przedstawia samica ze zdjęcia jest (z powodu dużego kontrastu z otoczeniem) prawdopodobnie bardziej narażona na atak ze strony drapieżników, więc dobór naturalny nie będzie jej ‘popierał’. Być może jednak dobór płciowy podniesie także głos w tej sprawie broniąc przepięknie ubarwionych ‘huczków’.

Podziękowania

Dla Klubu Przyrodników Koło Poznańskie (KPKP) za udostępnienie danych, Mikołaja Kaczmarskiego za cenne rady przy pisaniu notatki, oraz dostęp do fotografii.

Piotr Kazimirski, Klub Przyrodników Koło Poznańskie, e-mail: kazimirski.piotr@gmail.com, Angelika Sommer, e-mail: angelikasommer5@gmail.com

Bibliografia

1. Andrén C., Nilson G. (1981). Reproductive success and risk of predation in normal and melanistic colour morphs of the adder, *Vipera berus*. *Biological Journal of the Linnean Society* 15: 235–246.
2. Bechtel H. B. (1995). *Reptile and amphibian variants: colors, patterns, and scales*. Malabar, FL, Krieger Publishing.
3. Blaustein A. R., Wake D. B., W. P. Sousa W. P. (1994). Amphibian declines: judging stability, persistence, and susceptibility of populations to local and global extinctions. *Conservation Biology* 8:60–71.
4. Budzik K. A. (2012). Zróżnicowanie i rola ubarwienia płazów. *Wszechświat*, 113, (07–09).
5. Dyderski M. K., Gdula A. K., Wrońska-Pilarek D. (2014). Roślinność nowo utworzonych użytków ekologicznych Bogdanka I i Bogdanka II w Poznaniu. *Acta Scientiarum Polonorum. Silva-rum Colendarum Ratio et Industria Lignaria*, 13(2).
6. Głowaciński Z., Rafiński J. (Eds.). (2003). *Atlas płazów i gadów Polski: status, rozmieszczenie, ochrona*.
7. Houlahan, J. E., Findlay C. S., Schmidt B. R., Meyer A. H., Kuzmin S. L. (2000). Quantitative evidence for global amphibian population declines. *Nature* 404:752–755
8. Juszcyk W. (1987). *Płazy i gady krajowe. Tom II Płazy*. PWN, Warszawa. 189–209.
9. Kolenda K., Najbar B., Najbar A., Kaczmarek P., Kaczmarski M., Skawiński T. (2017). Rare colour aberrations and anomalies of amphibians and reptiles recorded in Poland. *Herpetology Notes*, 10, 103–109.
10. Sutherland W. J. (Ed.). (2006). *Ecological census techniques: a handbook*. Cambridge University Press.
11. Trullas S. C., van Wyk J. H., Spotila J. R. (2007). Thermal melanism in ectotherms. *Journal of Thermal Biology*, 32, 235–245.